

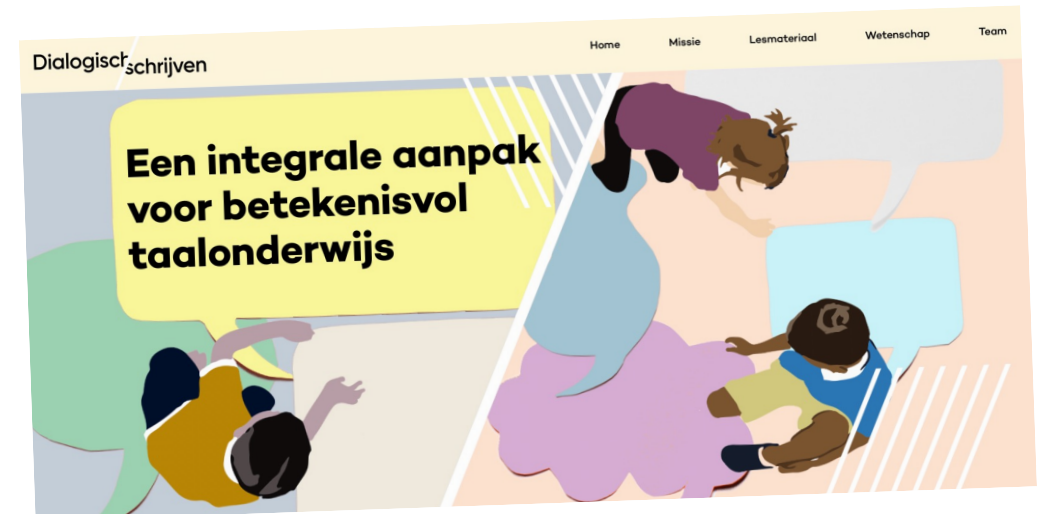
Dialogisch schrijven

Een integrale aanpak voor betekenisvol taalonderwijs in de bovenbouw PO

29 September 2022

Bea Pompert – b.pompert@de-activiteit.nl

Chiel van der Veen – chiel.vanderveen@vu.nl

Lezersperspectief innemen

Aanleiding

- Schrijven, lezen en spreken geïsoleerd aangeboden
- Gevolgen:
 - Taal wordt nauwelijks gezien als een middel om te communiceren
 - Schrijver is zich weinig bewust van de lezer
 - Revisie om communicatief effectievere tekst te schrijven vindt nauwelijks plaats
- Mogelijke oplossing:
 - Dialoog tussen schrijver en lezer om 'audience awareness' te vergroten en effectievere teksten te (her)schrijven

Sparren over elkaars teksten

monologisch

dialogisch

Dialogische gesprekken over eigen geschreven teksten

Onderzoeksvragen

In hoeverre bevordert de dialogische schrijfinterventie:

1. een **inhoudelijke dialoog** tussen leerlingen over elkaars teksten?
2. de mate van **inhoudelijke revisies** in eigen teksten?
3. de **schrijfprestaties** van leerlingen over tijd, en zijn deze effecten ook overdraagbaar naar een ander genre (**transfer-effect**)?

Methode van onderzoek

- Groep 7/8 van 8 scholen door heel Nederland
- 5 interventieklassen (145 lln) / 5 controleklassen (133 lln)
- Alle klassen dezelfde lessen
- Interventie: ondersteuning in het SPARREN (workshop + coaching voor leerkrachten en gesprekskaart voor leerlingen)
- Voor- en nameting voor argumentatief schrijven
- Extra nameting voor schrijven in een ander genre (informatieve brief)

Lessenserie van acht weken: schrijven, praten en herschrijven over duurzaamheid

Lessenreeks Dialogisch Schrijven over Duurzaamheid

Les	Leerdoel
1 en 2	Ik kan vertellen en schrijven over hoe ik het verschil maak als het gaat om duurzaamheid.
3 en 4	Ik kan in mijn tekst een standpunt innemen over duurzaamheid en ik kan dit onderbouwen met argumenten en een tegenargument weerleggen.
5 en 6	Ik kan in een brief iemand ervan overtuigen om mijn duurzame idee uit te voeren.
7 en 8	Ik kan gepast schriftelijk reageren op iemands duurzame idee, zowel wat betreft inhoud als toon.

Rotterdam, 10 november 2021

Beste kinderen in groep 8,

Ik ben Femke van de basisschool en wil dit brief schrijven om jullie te overtuigen waarom jullie geen plastic op straat moeten gooien, want als ik soms op straat loop word ik zo geïrriteerd door dat plastic.

Door de wind kan het plastic in de zee terecht komen. Vissen kunnen daarin stikken, doordat het misschien in hun neus komt te zitten, of ze eten het per ongeluk op omdat ze denken dat het eten is. Dieren kunnen het natuurlijk niet zelf het plastic weghalen, daarom moeten wij dat doen! Door meer acties te beginnen.

Het zijn eigenlijk niet alleen dieren in de oceaan, maar ook vogels of konijnen die vrij lopen op straat. Bij deze dieren kan het ook gebeuren dat ze stikken in plastic. We hebben meerdere dingen om de natuur te helpen. Hier noem ik er 1. Zoals ik al zei kunnen we acties beginnen door heel Nederland. Allemaal kinderen en ouderen kunnen meedoen. Hierbij moet je afval opruimen. We kunnen dit bijvoorbeeld elke Dinsdag doen. Elke klas kies zijn plein, grasveld of wat anders wat je dan ook wilt. Weet je wat dan ook leuk is? Wie de meeste plastic heeft verzameld in een vuilniszak die wint! En als je wint krijg je een gouden beker met allemaal snoep erin!

Dan zullen sommige mensen misschien denken: 'maar dat doet de gemeente al, wij hoeven onze tijd daar niet aan te verspillen'. Dat kan misschien wel zo zijn maar wij kunnen altijd een handje helpen!

Dus begin die acties en denk aan je toekomst en alle dieren die last hebben van al dat plastic!

Met vriendelijke groet, Femke

Datum: dinsdag 30 november 2021

Beste Femke,

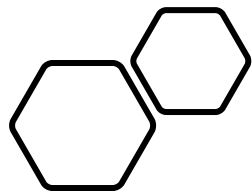
Ik schrijf deze reactie omdat ik jouw overtuigende tekst heb gelezen over dat mensen niet plastic in de natuur moeten gooien. Ik snap het daarom ook heel erg dat jij je daaraan irriteerd ook ik irriteer mij daaraan, ik snap gewoon niet hoe mensen kunnen denken dat het toch niets uitmaakt. Vandaar dat ik jouw oplossing wel een goed idee vindt en ik denk ook dat mensen een keer in de week dan gaan opruimen dat gaat dan waarschijnlijk komen door de prijs want dan word het een soort wedstrijdje en willen mensen heel graag die prijs.

Mijn mening over dit onderwerp is zo omdat er ook genoeg mensen zijn die wel om de wereld geven en zullen dan aan die wedstrijd mee doen, maar misschien is het een idee om dan meerdere prijzen weg te geven want er doen vast heel veel mensen mee en dan is het echt 5% kans dat je de prijs wint.

Plastic hoort dus niet in de natuur maar zou opgeruimd moeten worden, en de mensen die nog niet weten wat voor gevolgen plastic in de natuur geeft zouden dit moeten weten. Ook zou er een speciale dag in de week moeten zijn om plastic afval op te ruimen en de winnaar/ winnaars zouden daar dan een prijs voor moeten krijgen.

Met vriendelijke groeten Moniek.

Briefwisseling

Extra ondersteuning voor interventieconditie

1. Basisregels voor goede gesprekken
2. Gesprekskaart om te sparren over elkaars teksten (in groepjes van drie)
3. Professional development program (PDP) voor leerkrachten

-
1. Elke leerling mag eigen ideeën/meningen inbrengen
 2. Wij luisteren naar elkaar en respecteren elkaars inbreng
 3. Wij geven argumenten voor onze ideeën/meningen
 4. Wij stellen vragen aan elkaar en vragen naar de ideeën/meningen van de ander
 5. Wij reageren op elkaar en geven feedback
 6. Wij proberen elkaar echt te begrijpen

Dialogisch schrijven

SPARREN over elkaars teksten

SPARREN... hoe doe je dat?

In groepjes van drie gaan jullie *SPARREN* (in gesprek) over de teksten die jullie zelf hebben geschreven. In elke ronde bespreken jullie één tekst, zodat jullie na drie rondes elkaars teksten hebben besproken. Tijdens het gesprek maken jullie aantekeningen, zodat jullie na het *SPARREN* jullie eigen tekst beter kunnen maken.

Stap 1: lezen

Lees in stilte de eerste tekst. Vraag je af: "Wat probeert de schrijver duidelijk te maken?"
Schrijf op wat je goed vindt en wat beter kan.

Stap 2: de schrijver begint het gesprek en vraagt

Vinden jullie mijn tekst duidelijk?
Waarom? En wat kan er beter?

Is mijn tekst overtuigend? Waarom wel of niet?

Kan ik iets veranderen waardoor jullie mijn tekst beter begrijpen? Heb je tips?

Stap 4: de schrijver vat samen

Vertel kort hoe jij jouw tekst straks beter gaat maken.

Stap 3: reageer op elkaar en vraag door

- Kun je nog iets meer vertellen?
 - Ik snap het nog niet, kun je het op een andere manier uitleggen?
 - Wat bedoel je precies?
 - Dus jij zegt...?
 - Heb jij nog een ander idee?
 - Ben jij het daar mee eens?
- Waarom wel of niet?

Dialogisch schrijven

Om welke leerkrachtvaardigheden gaat het eigenlijk?

Rol leerkracht in het schrijfproces

- Onderwerp en bronnen aanreiken
- Genre kennis aanbrengen: betogende tekst
- Ideeën helpen vormgeven
- Begeleiden van het herschrijven
- Organiseren van de activiteiten: hele groep, twee- en drietallen

Rol leerkracht bij de dialogische gespreksvoering

- Gespreksonderwerpen scherp houden:
Gaat over:
 - Kenmerken van het genre
 - Begrijpelijkheid, concreetheid van de tekst
 - Woordkeuze (bv. hoe geef je je argumenten kracht, hoe breng je je argumenten over)En ook over:
 - Verloop van de gesprekken
 - Gebruik van gesprekskaart, argumentatieschema

Leerkrachtvaardigheden om te komen tot dialogische gespreksvoering

- Leerlingen uitnodigen hun verhalen te vertellen en hun teksten te delen door open vragen te stellen, denktijd te geven
- Uitingen van leerlingen aan elkaar te verbinden
“Ben jij het met Elmy eens? Waarom wel/niet? Misschien kun jij nog iets toevoegen?”
- Verdiepende vragen stellen om leerlingen te stimuleren goed na te denken, te redeneren en te argumenteren: Waarom denk je dat? Kun je hier nog iets meer over kwijt? Zou dat altijd zo zijn en bij iedereen?
- Leerlingen laten nadenken over criteria, vragen aan de schrijver, gebruik van de gesprekskaart
- Leerlingen laten nadenken en in gesprek met elkaar gaan over hun gespreksvoering (reflectie op het gesprek)
- Leerlingen betrekken bij het bepalen van basisregels voor goede gesprekken in de klas

- Elke leerling mag eigen ideeën/meningen inbrengen
- Wij luisteren naar elkaar en respecteren elkaars inbreng
- Wij geven argumenten voor onze ideeën/meningen
- Wij stellen vragen aan elkaar en vragen naar de ideeën/meningen van de ander
- Wij reageren op elkaar en geven feedback
- Wij proberen elkaar echt te begrijpen

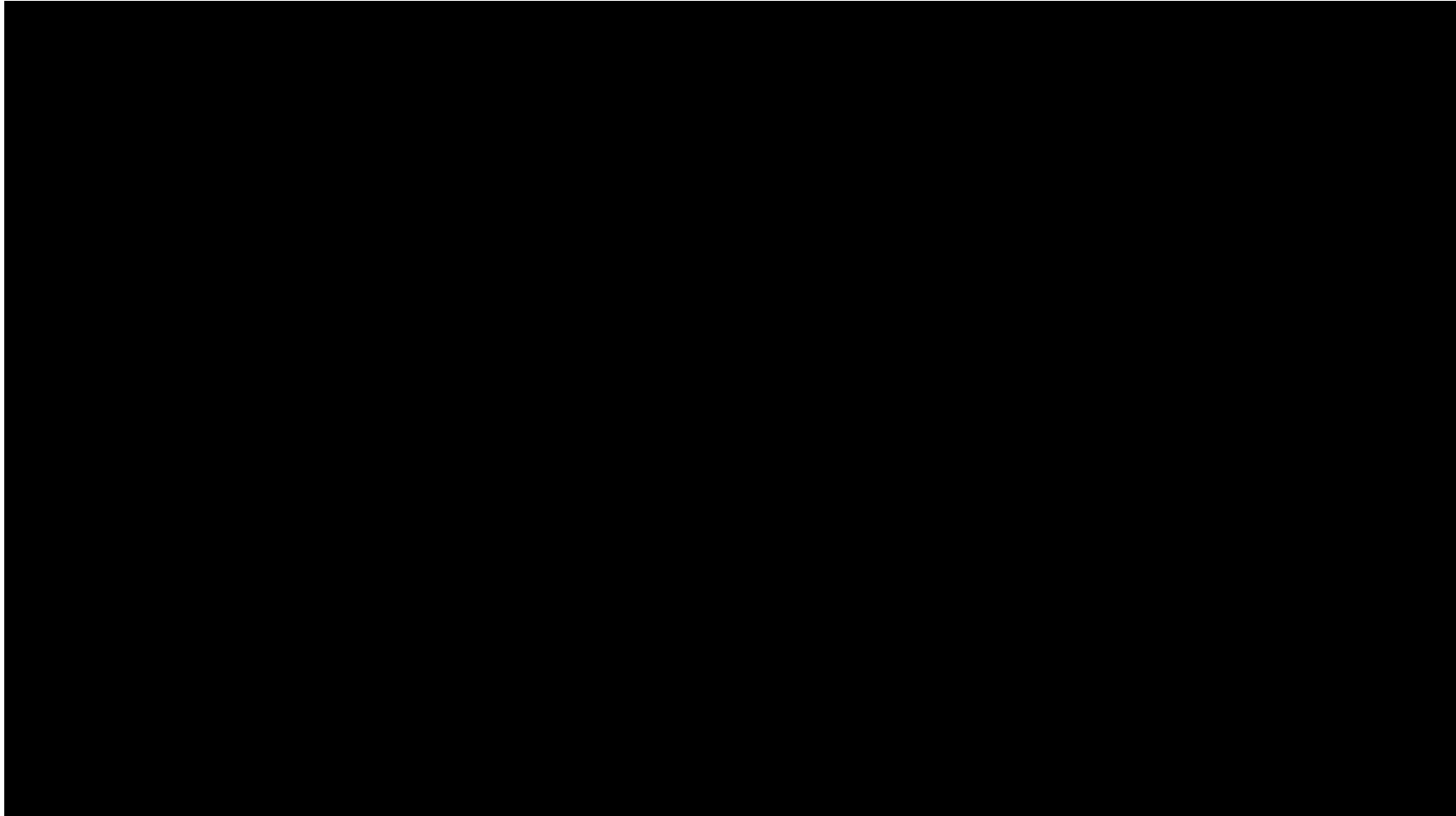
Drie filmpjes bekijken

- Herkennen van de leerkrachtvaardigheden
- Vertalen naar je eigen praktijk
- Wat neem je mee, wat ga je anders doen?

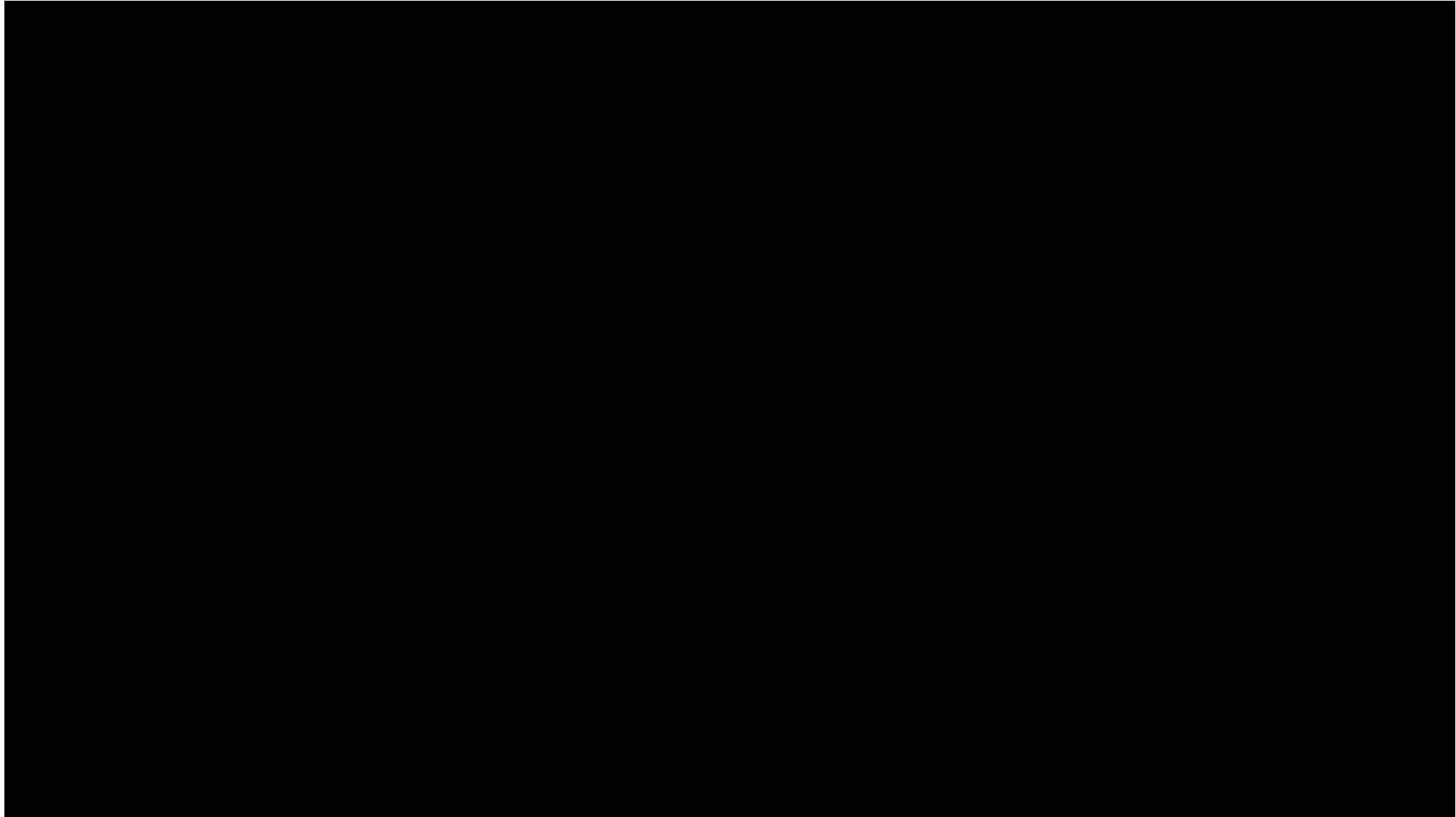
In gesprek: argumenten verzamelen

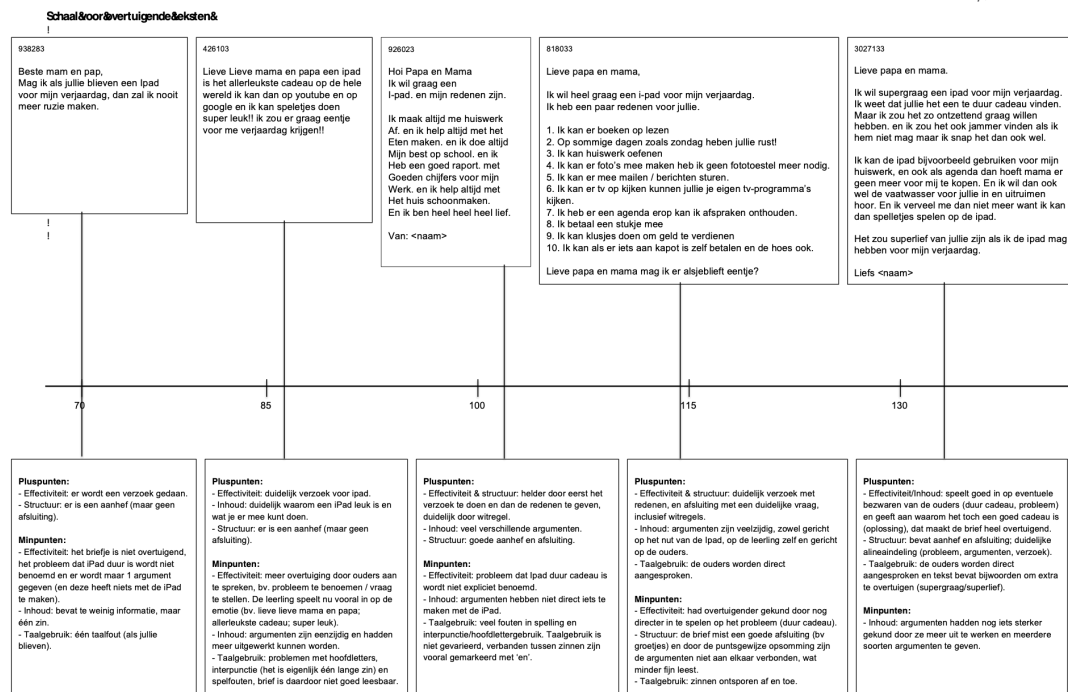

Klassikaal modellen

Praten over teksten

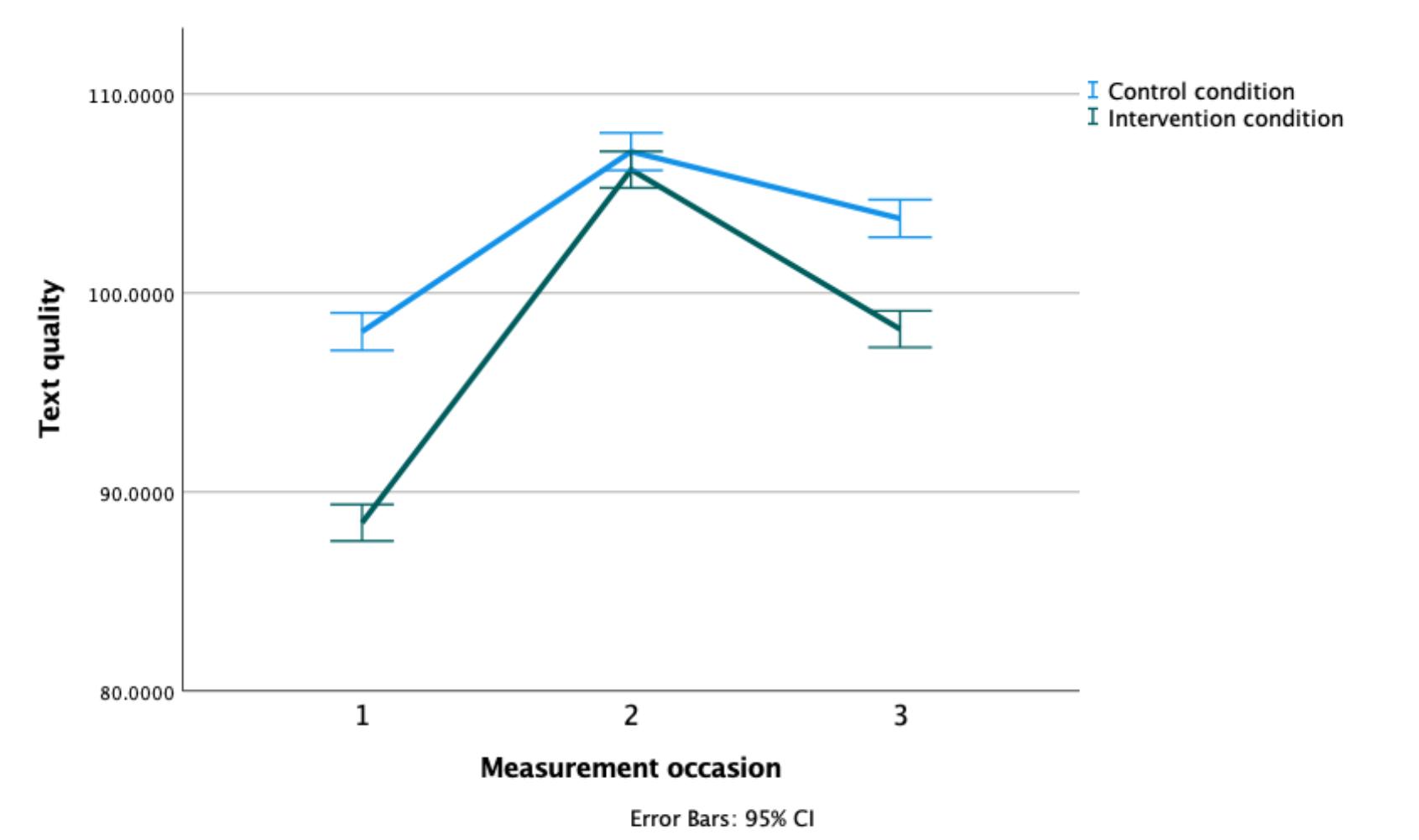

© 2015, Universiteit Utrecht

Beoordelen van tekstkwaliteit

Effecten dialogisch schrijven op tekstkwaliteit

Klasse dier

Parkiet

Ik zou graag een parkiet willen als klasse dier, want parkieten maken hele leuke geluiden en stoort je niet alleen

Je kan een parkiet voeren en ik z'n hokje leuk speelgoed erin zetten
En dat is de reden waarom

Voormeting

Wanneer twee grasparkieten dicht bij elkaar zitten en elkaar verzorgen maken ze ook geluid. Dit is echter heel zachtjes het lijkt alsof ze tegen elkaar aan het fluisteren zijn. Als een parkietje aandacht wil vragen van mensen of soortgenootjes roept.

Nameting

Lieve klasgenoten,

ik ben [REDACTED] en Ik zou super graag naar de Efteling willen gaan want, daar zijn super leuke sprookjes en achtbanen te bezoeken. We kunnen het ook leuk maken met een paar frietjes dat zou super lekker zijn natuurlijk.

Dit zijn de reden waarom ik naar de Efteling wil gaan.
Ten eerste is het daar super leuk. Veel mensen zijn er op bezoek gekomen.
En hun vonden het fantastisch. Je kan daar ook prinsessen ontmoeten.
Zoals: Doornroosje, roodkapje en sneeuwwitje.

Ten tweede zijn daar super coole attracties. Ik vond de droomvlucht de beste want, daar zijn kleine feeën. het lijkt wel een droom. Fata Morgana vond ik ook echt super leuk. Je zit in een klein bootje. Je vaart door een soort Anderrijk van vroeger. daar zie je ook leeuwen en tovenaars. In totaal zijn er in Efteling 60 attracties.

Ten slotte. Daar zijn ook super leuke festivals voor kinderen. Bij Jokie de festival zijn er veel bezoekers geweest. En is het daar ook nog darkride.
en de thema daarvan is Reizenrijk. Daar zijn ook super leuke winkels en restaurants
De eten daar zijn heerlijk vooral bij de kaas pannenkoeken of frietjes.

Nu zouden jullie vast denken maar, dat ligt super ver weg helemaal in Noord-Brabant. We zouden toch ook gewoon met de bus kunnen gaan?
Dan zijn we er ongeveer over een uur daar.

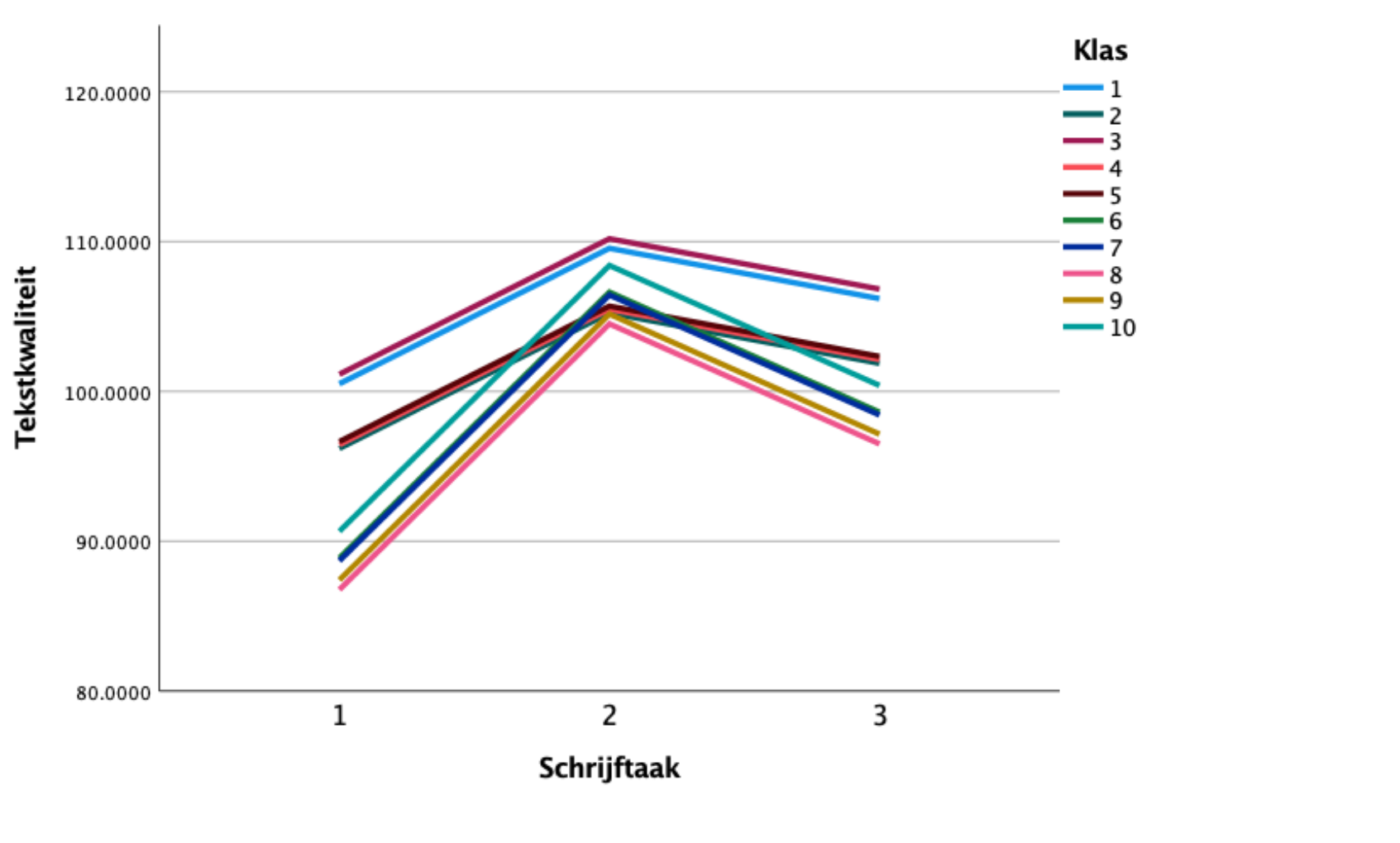
Ik hoop dat ik jullie heb overtuigd met dit brief om naar efteling te gaan.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Verschillen tussen klassen

Inzoomen op
de inhoud van
de gesprekken
en revisies

Wat valt op in de peerfeedbackgesprekken?

Leerlingen uit de interventiegroep stellen elkaar meer inhoudelijke vragen → aansporen tot extra uitleg/redenatie

Leerling 1 Is mijn tekst overtuigend?

Leerling 3 Ja

Leerling 2 Ja

Leerling 1 Waarom wel waarom niet?

Leerling 2 Je zegt ook waar je die video's hebt gezien, bijvoorbeeld TikTok.
En dat je ook had gezien dat gezien dat veel dieren daarin
stikken

Peergesprekken in de controlegroep zijn oppervlakkiger

Leerling 2 Oke tips?

Leerling 3 Euh misschien

Leerling 3 Even denken

Leerling 1 Nee, nee, nee

Leerling 3 Misschien iets meer hoofdletters

Van gesprek naar revisie

In gesprek:

- Toevoeging van nuances, bijvoorbeeld niet of minder het woord 'iedereen moet' gebruiken

Dit alles is goed voor het milieu. Zo hoeven we minder kleding te kopen en hoeft de fabriek dus ook minder te maken. Dan gebruiken ze dus minder productie materiaal. Dat hoeft dan niet geogst te worden met machines die niet goed zijn voor het milieu. Dan hoeven de fabrieken niet hard te draaien en stoffen uitstoten die slecht zijn voor het milieu. **Hoeven we geen natuur te vernielen voor materiaal. En dat is allemaal goed voor de wereld. We zouden het eigenlijk allemaal moeten doen.** Dat zou een groot verschil maken.

Ik hoop dat je nu meer gaat doorverkopen en hergebruiken dat zou namelijk een groot verschil maken

Revisie in tekst:

- Ze vervangt in tekst 1: 'We zouden het eigenlijk allemaal moeten doen.' naar in tekst 2: 'Eigenlijk zal iedereen die zo'n rondje kan toepassen het moeten doen.'

Dit alles is goed voor het milieu. Zo hoeven we minder kleding te kopen en hoeft de fabriek dus ook minder te maken. Dan gebruiken ze dus minder productie materiaal. Dat hoeft dan niet geogst te worden met machines die niet goed zijn voor het milieu. Dan hoeven de fabrieken niet hard te draaien en stoffen uitstoten die slecht zijn voor het milieu. **Hoeven we geen natuur te vernielen voor materiaal. En dat is allemaal goed voor de wereld. Eigenlijk zal iedereen die zo'n rondje kan toepassen het moeten doen.** Dat zou een groot verschil maken.

Ik hoop dat je nu meer gaat doorverkopen en 2e hands gaat kopen. Dat alles scheelt veel voor het milieu.

Conclusies met verbetertips van leerkrachten

- Opbouw van schrijven – sparren – herschrijven is effectief én is gemakkelijk te volgen
- Een basisniveau voor goede gespreksvoering is vereiste
- Inhoudelijke sturing (criteria) + revisiestap toevoegen aan de gesprekskaart
- Belang van betekenisvolle opdrachten

Meer weten? Schrijf je in voor het symposium op 2 november in Utrecht via www.dialogischschrijven.nl

Discussiepunten

Meer dialogische gesprekken in de interventiegroep dan in de controlegroep

- Vragen gesprekskaart specifiek maken (criteria) of opener (wat vind je goed/minder goed?)
- Leerkracht is soms nog te sturend, hoe kunnen zij leerlingen beter ondersteunen?

Voor revisie zijn er weinig verschillen zichtbaar tussen controle en experimentele conditie

- Opvallend: vooral inhoud toevoegen, weinig wijzigen in de tekst

Koppeling tussen gesprek en revisie: Waarom worden sommige tips wel doorgevoerd en andere niet?

- Aantekeningen maken tijdens gesprek
- Concrete tips in plaats van algemene tips
- ??

Vragen uit de gesprekskaart

Vragen zijn niet altijd behulpzaam en leiden soms tot verwarring (Vind je mijn tekst duidelijk? Vind je mijn tekst overtuigend?)

- L1: is mijn tekst overtuigend waarom wel of waarom niet
- L2: ja je tekst is overtuigend alleen de dingen die je moet veranderen hebben we net gezegd, dan wordt het wel een stuk beter
- L1: ja. kan ik iets veranderen waardoor jullie mijn tekst beter begrijpen, hebben jullie tips.
- L2: dat zeiden we denet
- L1: maar is wel andere vraag, oke dan zijn we klaar

Rol van de leerkracht in de gesprekken

Het effect van de leerkracht is soms eerder belemmerend voor het dialogische gesprek dan bevorderend.

Juf Is het duidelijk wat die schrijft? Is het duidelijk wie die is? Heeft ie dat goed uitgelegd?

L2 Ja

Juf Ja? Oke. Is het ook duidelijk wat die wil? Is het duidelijk wat zijn standpunt is?

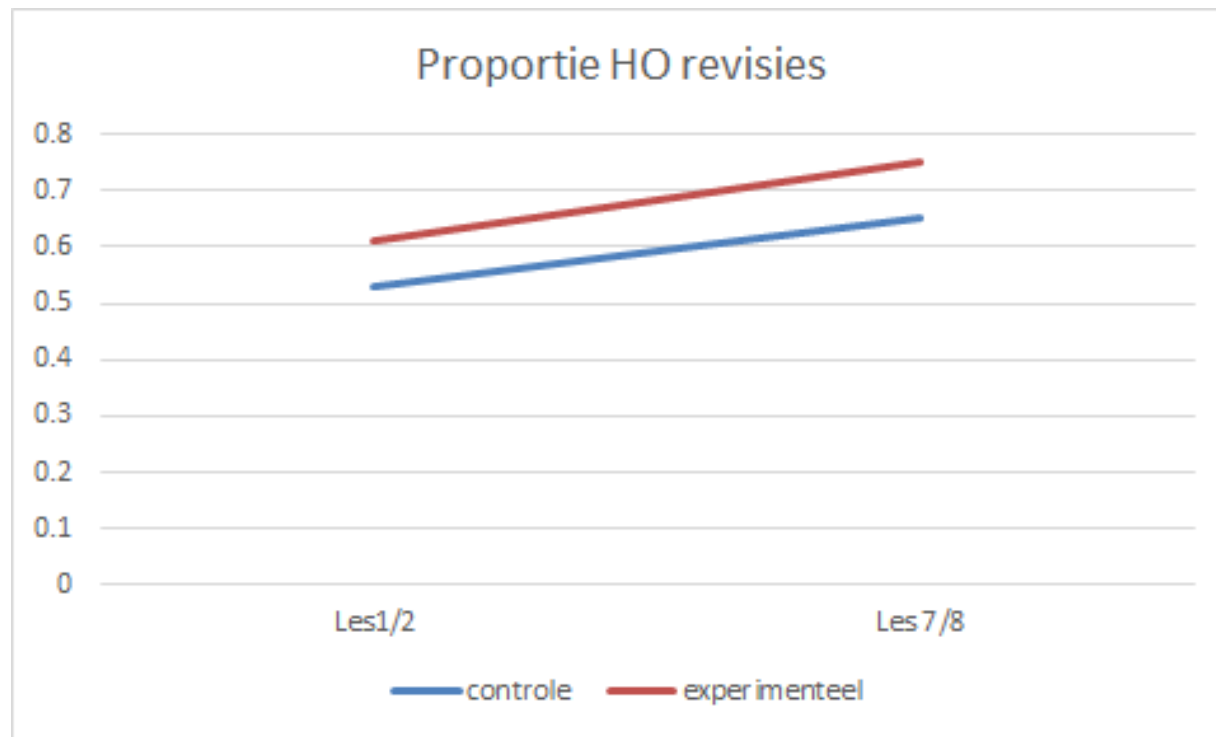
L2 Hmhm

Effect van peergesprek op revisie

Formeel	Betekenisbehoudend	Betekenisvol
Vervangen	Vervangen	Inhoud
Toevoegen	Toevoegen	Structuur
Weghalen	Weghalen	Stijl
Spelling, lay-out, leestekens, hoofdletters/kleine letters, witregels	Herformulering van een woord of zin, grammaticale verandering (betekenis blijft hetzelfde).	Toevoeging, herformulering, of verwijdering van woord-/zinsdelen die wel effect hebben op de inhoud of toon van de tekst, structurele veranderingen (zoals opsomming).

Meest voorkomend: inhoud toevoegen & interpunctie toevoegen

Resultaten tekstrevisie

	Les1/2	Les 7/8
controle	0.53	0.65
experimenteel	0.61	0.75

2. Uitgebreide inhoudelijke revisie nav gesprek

In gesprek:

- Uitleg waarom het belangrijk is om plastic op te ruimen

In tekst:

Ik ga jullie vertellen wat ik heb gedaan voor duurzaamheid, wat jij ook kan doen!! MAAR WAT?? Dat lezen jullie in dit verhaal.

Dit is wat ik daarvoor heb gedaan:

Vroeger heb ik een keertje samen met mijn zus de hele weg vanaf school naar mijn huis schoongemaakt. Maar wat bedoel ik met schoongemaakt? Ik bedoel met schoonmaken al het afval wat je ziet opruimen. Dus ik heb toen al het plastic, karton, en nog veel meer opgeruimd. Dat duurde best wel lang, maar toen ik thuis kwam had ik ECHT een goed gevoel, zo van 'ik heb iets gedaan voor de wereld' dat was echt fijn, dus doe het ook!!

Waarom heb ik dit gedaan?

Ik heb dit gedaan omdat ik heel veel plastic en andere dingen buiten zie liggen, en dat is echt niet goed voor het milieu is. ECHT NIET!! Dus als we dit allemaal doen, is dat ECHT HEEL GOED!!!!!!!!!!!! Dus doe het, je maakt mij ook blij!! Maar waarom is het slecht voor het milieu?? Dat ga ik je nu uitleggen: het afval op straat (waarvan het meeste plastic is) gaat door de wind naar de zee, daar zwemmen vissen en die raken verstrikt in het plastic. Maar nu denk je zeker dat is niet zo erg, maar je kan dus dan ook nooit meer vis eten en je kan niet meer vissen!! Maar wat als het niet de zee in komt?? Dan raken andere dieren er in verstrikt en dat is ook niet goed. Als de overheid het afval van 1 jaar zouden opruimen dan zou dat rond de 200 miljoen euro kosten!!!!!! Dus gooi NOOIT afval op straat!!

Hier komt het op neer:

Als je hetzelfde als mij doet ben je echt goed bezig!! Dus doe het!! Doen hé!! Dan ben je een topper!! Alvast bedankt!

Dit was het!!

3. Iets nieuws toevoegen

In gesprek:

Ingaan op redenen waarom de aarde opwarmt. Bijvoorbeeld met:

- Vuilnis van vuilnisbelten gaan rondzwerven
- Het plastic gaat niet meer weg
- CO₂ gassen komen vrij door vuilnis(belten)

In tekst:

Ik vind dat er meer hergebruikt moet worden.

Waarom vind ik dat en waarom is het belangrijk. Omdat het echt niet meer goed met de wereld gaat. De vuilnisbelten worden te groot en het afval kan nergens meer kwijt. Ik ga je met dit betoog proberen over te halen.

Waarom is het belangrijk om te hergebruiken?

Als je alles weggooit dan worden de vuilnisbelten groter en groter en dat is niet goed, Want er komt een dag dat er zo grote vuilnisbelten zijn, En door die vuilnisbelten komt er opwarming van de aarde, hoe komt dan de opwarming van de aarde als er bijvoorbeeld als er plastic afwaait dan komt het in de natuur en, en door de opwarming van de aarde komen er gevolgen van en dan kan het zijn, Dat er een hele grote oerknallen zijn of anderen erge dingen die niet leuk zal vinden.

Wat is hergebruik eigenlijk?

Hergebruik is dat je allemaal oude spullen hebt en die weer gaat verkopen of weggeven aan iemand die kent.

En recyclen is dat je van oude spullen nieuwe maakt.

Dus nu weet je ook wat het verschil is tussen recyclen en herbruiken.

Er zullen ook mensen zijn die het een beetje vies vinden om spullen die door anderen mensen zijn gebruikt. En die altijd nieuwe spullen of kleren kopen. dat is niet goed voor de wereld. Maar als je spullen koopt op een markt of zo dan kan je het toch schoon maken of in de was doen.

4. Inhoud verwijderen

Ik ga een verschil maken met de afval ik ga het recycelen, dus ik ga plastic in een vuilnisbak als : cola, fanta, blikjes en papier, metaal en glas recycelen, maar : fruit, groente en vlees ga ik **compost** van maken : Door het mengen door de toplaag wordt de structuur en de vruchtbaarheid van de grond verbeterd. Waarom?? Omdat ik dat niet doe en het is veel beter voor het milieu, ik kan ook het compost gebruiken voor zonnebloemen enzo. Dat ze beter, mooier groeien. Ik vind het beter voor het milieu, want dan kan je de plastic blikjes en zo, nog een keer gebruiken of je kan ook met die kleine plastic blikjes en zo. Knutselen.

Sommige mensen willen niet recycelen, dus als je dat niet wilt kunnen jullie dan tenminste de flessen die statiegeld hebben terugbrengen naar winkels zodat we de flessen opnieuw kunnen gebruiken.

Ten eerste. Kunnen we plastic en de andere materialen opnieuw gebruiken om en om.

Ten tweede. **Er komen minder uitstoten van CO2.**

In gesprek:

- Uitleggen wat 'compost' en 'uitstoten' betekent.

In tekst:

- Stukje over compost en uitstoten er uitgehaald

Ik wil graag dat mensen beginnen te recycelen want als we recycelen kunnen we plastic en de andere materialen opnieuw gebruiken steeds opnieuw.